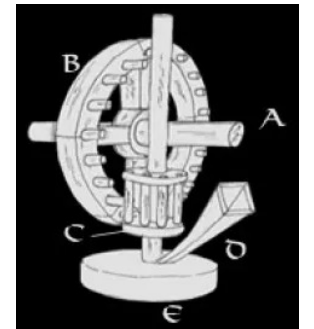
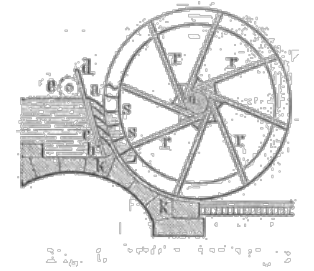

Mlýny Karlovarského kraje

- Vodní mlýny patřily po staletí k neodmyslitelným součástem krajiny Karlovarského kraje. Vznikaly podél potoků a říček v odlehlých údolích i na okrajích obcí a výrazně ovlivňovaly hospodářský i sociální život regionu. Nešlo jen o technická zařízení na mletí obilí – mlýny byly centry práce, obživy a často i místy setkávání. Jejich osudy dnes vypovídají nejen o vývoji řemesla a techniky, ale také o dramatických dějinách 20. století, které tuto oblast zásadně proměnily.
- Nejstarší mlýny v kraji vznikaly už v pozdním středověku. Výjimečné postavení mezi nimi zaujímá Petrův mlýn v Jáchymově, který je dendrochronologicky datován do let 1525–1530 a patří k nejstarším vodním mlýnům na území dnešní České republiky. Přestože se do dnešních dnů dochovaly jen fragmenty zdí a technických prvků, jeho význam je mimořádný. Ukazuje, jak brzy se v Krušných horách uplatnila vodní energie nejen pro mletí, ale i pro další výrobní činnosti. Podobně staré kořeny mají i další dnes zaniklé mlýny, například **Strabovský mlýn u Záhořic**, doložený už v roce 1484, nebo **Ratibořický mlýn v Březině**, jehož historie sahá do počátku 18. století.
- Většina mlýnů Karlovarského kraje dosáhla svého největšího rozkvětu v 18. a 19. století. Tehdy byly často rozšiřovány o pily, valchy či další provozy a stávaly se komplexními hospodářskými areály. Typickým příkladem je **Dolní mlýn u Bražce**, napojený na Zelený rybník, který zásoboval vodou nejen mlýnská kola, ale i pilu. Podobně rozsáhlý byl i **Horní Kleiův mlýn u Radošova**, jehož technické řešení s náhony, retenčními nádržemi a několika vodními koly patřilo k vyspělým ukázkám venkovské vodní techniky své doby.
- Zvláštní kapitolu představují mlýny, které se dochovaly do současnosti alespoň ve stavební podobě. **Vodní mlýn v Salajně**, známý jako Gahmühle, je jedním z nejcennějších příkladů chebské lidové architektury. Jako uzavřený francký hrázděný statek ze 17. století dokládá spojení mlýnského provozu s obytnou a hospodářskou funkcí v jediném areálu. Podobně hodnotný je **Röckertův mlýn u Krásného Lesa** z roku 1842, který si uchoval hrázděné konstrukce i část původního technického vybavení a dnes je chráněn jako kulturní památka. Mezi zachované objekty patří také mlýn ve Stráži nad Ohří, architektonicky pozoruhodná stavba z první poloviny 19. století, která byla v roce 2019 prohlášena kulturní památkou právě díky dochovanému technologickému zařízení.
- Zcela specifický vývoj má Střelecký, později Starý mlýn v Březové. Původní **Labitzkého mlýn** zde na konci 19. století ustoupil reprezentativní stavbě v egerlandském stylu, která sloužila jako restaurace a společenské centrum karlovarského střeleckého sboru. Objekt se stal významným kulturním a společenským místem, navštěvovaným řadou významných osobností, a jeho mlýnský původ se zde propojil s lázeňským a společenským životem regionu. I tento mlýn dokládá, že mlýnské areály se dokázaly přizpůsobovat novým potřebám a funkcím.
- Zásadní zlom v historii většiny mlýnů přišel po roce 1945. Odsun německého obyvatelstva, změna vlastnických poměrů, kolektivizace a později vznik Vojenského újezdu Hradiště vedly k opuštění a likvidaci celé řady objektů. **Mlýny v Teleči, Radošově či Ratibořicích** postupně chátraly, až byly zcela zbořeny nebo se proměnily v nenápadné terénní reliktory zarostlé vegetací. Přesto i tyto zaniklé stavby mají svou hodnotu – uchovávají paměť krajiny a dokládají, jak hustá byla kdysi síť vodních děl v regionu.
- Soubor mlýnů Karlovarského kraje, tak jak jej dnes známe z archivních pramenů a odborných databází, představuje ucelený obraz vývoje venkovské techniky od středověku po moderní dobu. Přestože se dochovala jen menší část těchto staveb, jejich příběhy – ať už vyprávěné prostřednictvím zachovaných budov, ruin nebo historických map – zůstávají důležitou součástí regionální identity. Mlýny jsou tichými svědky doby, kdy voda určovala rytmus práce i života, a připomínkou toho, jak úzce byl člověk spjat s krajinou, kterou obýval.

Základní nejjednodušší mlýnské soustrojí společné vodním i větrným mlýnům: A – hřídel, B – paleční kolo, C – céví (kladnice), D – násypka na obilí, E – lub (kryt mlýnských kamenů)

Seznam mlýnů (13)

Bražec
Březová
Hartoušov
Jáchymov – Panský mlýn
Jáchymov – Petrův mlýn
Krásný Les
Protivec
Radošov
Ratibořice
Salajna
Stráž nad Ohří
Teleč
Záhořice

Bražec

- Vodní mlýn, nazývaný Dolní mlýn (Untere Mühle), byl vystavěn v neznámé době pod hrází Zeleného rybníku (Mühlteich) na levém břehu Lomnického potoka (Langgrüner Bach) při pravé straně cesty do Stružné asi 1,3 kilometru západně od vsi Bražec (Bergles). Ač spolu se sousedním Horním mlýnem ležely již na katastru Bražce, náležely původně oba mlýny ke vsi Dlouhá (Langgrün). Dolní mlýn je prvně zachycen na mapě 1. vojenského josefského mapování z let 1764-1768.
- V první třetině 19. století vlastnil Dolní mlýn čp. 1 Joseph Riedl s manželkou Catharinou, rozenou Stieber. Na mapě stabilního katastru z roku 1841 je jako vlastník mlýna uveden patrně jejich potomek Konrad Riedl. Patrně v roce 1850 byl poté Dolní mlýn připojen k samostatné obci Bražec. Posledním předválečným majitelem Dolního mlýna čp. 78 s pilou byl Josef Riedl.
- V roce 1945 byl však Dolní mlýn československým státem zkonfiskován. K mlýnu byl ještě na krátkou dobu jmenován národní správce Juščík a mlýn se poté nazýval Juščíkův mlýn. Na počátku padesátých let 20. století byly již všechny objekty areálu v rozvalinách, bez zastřešení. V prostoru směrem k silnici se tehdy těžil písek a na počátku šedesátých let 20. století byla v těchto místech vybudována dnes již opuštěná úpravny vody. Samotný areál se zříceninami opuštěného mlýna postupně zarostl náletovými dřevinami.
- Areál vodního mlýnu s pilou tvořila hlavní zděná budova z lomového kamene na obdélném půdorysu na západní straně dvora. K jižní stěně byla připojena lednice. Podle záznamu k mapám stabilního katastru z roku 1841 měl mlýn jedno vodní kolo na svrchní vodu. Podle Soupisu vodních děl republiky Československé k roku 1930 jsou již uváděna jako vybavení mlýnského provozu s pilou tři vodní kola na svrchní vodu. Největší kolo se spádem 4,5 metru a hltností 0,082 m³/s mělo výkon 3,2 koňské síly, další dvě menší kola se spádem 5 metrů a hltností 0,052 m³/s pak 2,25 koňské síly. Zásobárnu vody pro mlýnský provoz tvořil Zelený rybník (Mühlteich) o rozloze 4 hektary. Odtud tekla přes přepad v hrází do menší nádrže (Schützteich) a dále do lednice mlýna. Využitá voda odtékala zpět do Lomnického potoka.

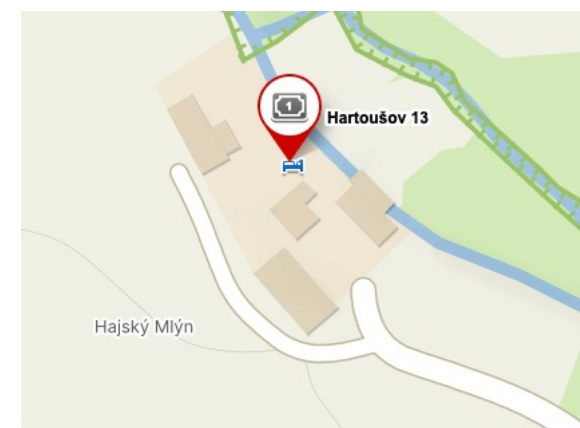
Březová

- Původně zamýšlená nová střelnice pro karlovarský c. k. střelecký sbor měla stát v lesním revíru Soos v okrese Cheb. Tento záměr se však nakonec neuskutečnil. Počátkem ledna roku 1898 pak střelecký sbor zakoupil pro novou střelnici od spolumajitele porcelánky Rudolfa Fischera pozemek v Březové. Jednalo se o pozemkovou plochu o výměře 780 m² při soutoku řeky Teplé a Lomnického potoka, na které stál starý zchátralý Labitzkého mlýn. Cena byla stanovena na 25 tisíc zlatých. Dne 25. května 1898 bylo na schůzi střeleckého sboru rozhodnuto vystavět na místě Labitzkého mlýna nákladem 16 tisíc zlatých nový spolkový dům Střelecký mlýn (Schützenmühle), který měl sloužit především jako restaurace pro hosty nové střelnice.
- Úprava starého mlýna na kuchyň a hostinské pokoje, stejně jako realizace nové stavby s restaurací, se uskutečnily podle projektu chebského stavitele Carla Haberzettla. Projekt novostavby byl vypracován v tzv. egerlandském stylu, tj. ve formě chebského hrázděného statku, podle reálného a dodnes stojícího hrázděného mlýna Gahmühle ze 17. století ve vsi Salajna poblíž Chebu. Stavební práce probíhaly v letech 1898–1899 pod vedením karlovarského stavitele Emmanuela Grimma. Vrchní dozor nad stavbou vykonával střelecký poručík Rudolf Richter.
- Pozemky kolem budovy byly upraveny na zahradu a park. Nová střelnice střeleckého sboru byla slavnostně otevřena na počest 50letého jubilea panování císaře Františka Josefa I. střelbami dne 23. října 1898. V hale nové střelnice byly vystavovány památné historické malované terče ze slavnostních střelb 18. a hlavně 19. století. Slavnostní otevření nového Café–restaurantu Střelecký mlýn se poté konalo dne 30. dubna 1899.
- Prvním nájemcem Střeleckého mlýna se stal Fritz Unterer za roční nájemné 2 400 zlatých. V budově byla zařízena stylová restaurace a také malé muzeum se selskou jizbou v egerlandském stylu s ukázkami lidového umění a výroby z oblasti západočeského lázeňského trojúhelníku. Od roku 1910 až do konce druhé světové války byla nájemcem Střeleckého mlýna rodinná dynastie Mallo. První z této rodiny byl v roce 1910 Ernest Malo. Roku 1913 převzal pronájem jeho syn Theodor Malo, který v letech 1926–1927 vystavěl v areálu mlýna nové budovy pro hotelový provoz. Theodor Malo byl výraznou karlovarskou osobností a uznávaným expertem na gastronomii. Těž byl výborným manažerem a v roce 1936 se stal starostou obce Březová.
- V první polovině 20. století se ve Střeleckém mlýně konaly mnohé slavnosti a objekt navštěvovali významní návštěvníci. Odehrávaly se zde oslavy střeleckých slavností, včetně vítání důležitých hostů střeleckých závodů. Mnoho významných osob je zapsáno v návštěvní knize. Patří mezi ně arcivévoda Karel, pozdější poslední císař Rakouska-Uherska, který zde byl ubytován roku 1910. Byli zde i ministři zahraničí, filmoví herci, operní pěvkyně, profesori a básníci. Hosté byli stylově obsluhováni dívkami v egerlandských krojích.
- Po roce 1945 byl objekt Střeleckého mlýna zestátněn a až do roku 1989 byl využíván pod názvem Starý mlýn jako rekreační objekt ROH. V době kolem roku 1980 kdosi ukradl sochu Panny Marie, která bývala umístěna pod dřevěným křížem na průčelí budovy.
- Počátkem 21. století prošel areál mlýna částečnou rekonstrukcí. V roce 2006 byl mlýn společně se špýcharem a bránou prohlášen kulturní památkou.
- Roku 2013 tehdejší majitel areálu Miroslav Paždora ve spolupráci s karlovarským muzeem vrátil mlýnu podobu z období let 1898–1899 a též původní název Střelecký mlýn. V současnosti (duben 2021) je stavba evidována jako objekt k bydlení.

Hartoušov

- Hajský mlýn ve vsi Hněvín má kořeny sahající nejméně do poloviny 18. století, neboť je již zaznamenán na mapě prvního vojenského mapování z let 1764-1768. Původně se pravděpodobně jednalo o hrázděný uzavřený dvůr, což bylo v tomto regionu běžné. Během 19. století však prošel mlýn klasicistní přestavbou, přičemž si zachoval svůj uzavřený dvůr.
- Z historických záznamů víme, že v roce 1842 byl mlýn v majetku Bartoloměje Sommera, a v roce 1930 jej vlastnil Adam Sommer, což naznačuje, že mlýn byl po většinu své existence v rukou této mlynářské rodiny. Po druhé světové válce však došlo k odsunu německého obyvatelstva a mlýn byl znárodněn. Postupně upadal a většina areálu byla nakonec zbořena.
- Dnes se z původního mlýna zachovala pouze hospodářská stavba a také malé patrové zděné stavení, které se nachází na druhé straně mlýna. V pravé části areálu stojí nehezká vícepatrová budova, pozůstatek z doby po polovině 20. století, která však nemá žádnou historickou hodnotu a narušuje původní vzhled mlýna.
- Zrekonstruovaný rodinný penzion z bývalého mlýna, který se nachází na klidném místě mimo obec, 8 km jsou Františkovy Lázně, 8 km Cheb. Ve mlýně se nachází turbína vyrábějící elektřinu.

Jáchymov – Panský mlýn

- Mlýn bez funkčního vodního motoru.
- V původních dochovaných budovách původně sídlila údržba a zahradnictví pro lázně. Dnes zde sídlí údržba Léčebných lázní Jáchymov a v areálu se nachází i minigolfově hřiště.
- Poloha vůči obci Mlýn se nachází při silnici Jáchymov - Ostrov těsně před koncem města.

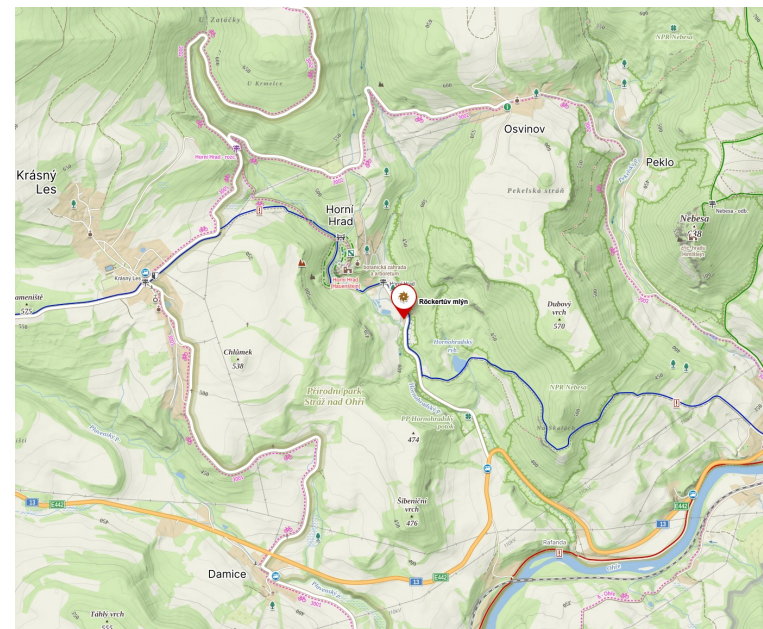
Jáchymov – Petrův mlýn

- Petrův mlýn (německy Petermühl) je bývalý vodní mlýn ležící na Jáchymovském potoce při silnici z Horního Žďáru do Jáchymova.
- Petrův mlýn je druhým nejstarším vodním mlýnem na území dnešní ČR (po vodním mlýnu Hoslovice). Dendrochronologickým průzkumem zbytků dřeva byl mlýn datován do období 1525–1530. Toto bádání provedla Dendrochronologická společnost.
- V roce 1930 je doložena jako majitelka mlýna a pily Marie Schofflová. V tomto roce zde bylo nainstalováno vodní kolo na svrchní vodu a turbína.
- Do dnešní doby se dochovaly zbytky středověkého zdiva a původní kamenná vana na turbínu.
- Po druhé světové válce byl objekt přestavěn např. na sklad léků (při protržení hráze Jezírka (Stadtteichu) došlo k vyplavení chemikálií a léků do potoka – proto byl sklad zrušen) nebo továrnu na zpracování plastů. Po zkrachování továrny objekt chátral, což bylo uspišeno zloději kovů a vyřezáváním střešních konstrukcí. Nakonec došlo i k samovolné destrukci zdiva. Město Jáchymov v současné době (2015) zvažuje demolici areálu při zachování historického zdiva.

Krásný Les

- Rökkertův mlýn u Krásného Lesa (okres Karlovy Vary) je historický vodní mlýn z roku 1842, chráněný jako kulturní památka od roku 2011. Nachází se na Hornohradském potoce a pyšní se zachovalým hrázděným zdivem s uměleckořemeslnými detaily. Dříve zde fungovaly dvě vodní kola a pila, které využívaly vody z náhonu a rybníka. Mlýn si uchovává i část původního technického vybavení.

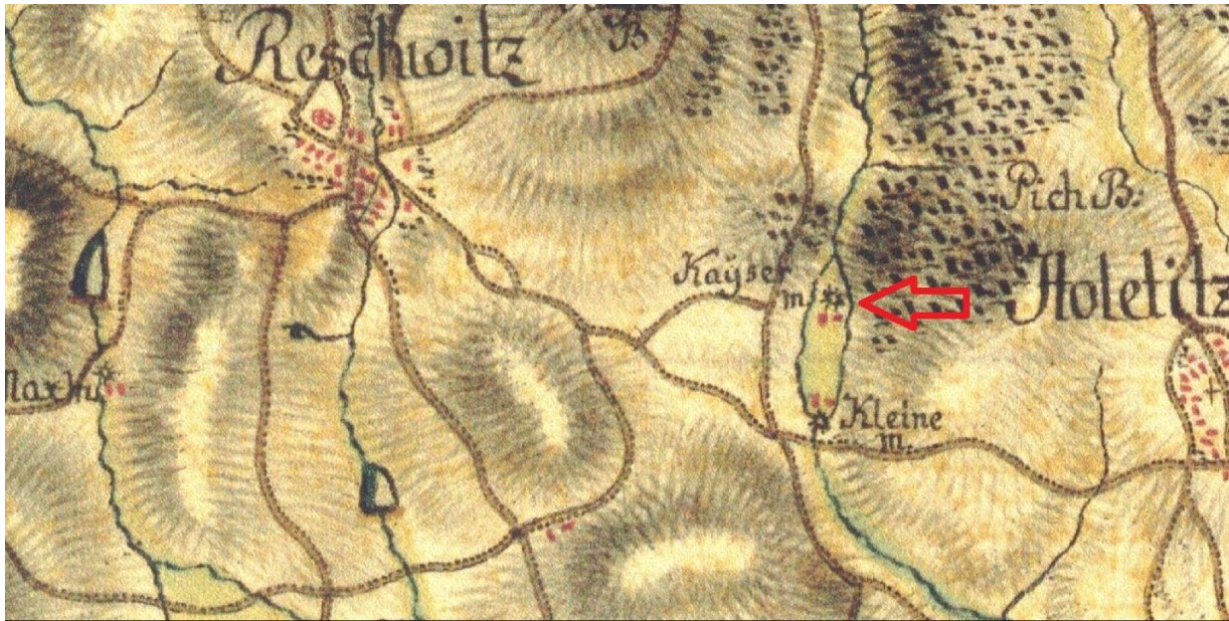
Protivec

- Vodní mlýn čp. 68, nazývaný Pekelský mlýn (Höllmühle), byl vystavěn patrně v sedmdesátých letech 19. století podle návrhu neznámého architekta v údolí na levém břehu potoka Velká Trasovka (Trasovska Bach) asi 1,5 kilometru severozápadně od vsi Protivec (Protiwitz). Mlýn byl nazýván rovněž Nový mlýn (Neumühle) a později také Dolský Mlýn (Grundmühle). V držení mlýnu se vystřídaly mlynářské rodiny Stallů a Schafferhansů, posledním majitelem Pekelského mlýnu čp. 68 před rokem 1945 byl Josef Zimmerhackl.
- Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva po konci druhé světové války nebyl již provoz mlýnu obnoven a nevyužívaný areál postupně chátral. Na počátku 21. století provedl soukromý vlastník JUDr. Pekárek celkovou přestavbu zdevastovaného areálu bývalého mlýnu na rekreační objekt.
- Areál vodního mlýnu s hospodářským dvorem tvořila hlavní zděná kamenná budova na severní straně. Objekt s mlýnským kolem na půdorysu písmena „T“, krytý sedlovými střechami, stával při mlýnském náhonu. Na protější jižní straně stávala velká stodola se sedlovou střechou a celý areál doplňovaly další drobnější provozní objekty.

Radošov

- Vodní mlýn, nazývaný Horní Kleiův mlýn (Obere Klei Mühle), byl vystavěn v nejištěné době na levém břehu potoka Velká Trasovka na západním úpatí Kamenného vršku asi 950 m východně od vsi Radošov (Reschwitz). Po začlenění do nově vzniklého Vojenského újezdu Hradiště v roce 1953 byla většina objektů opuštěného mlýna zbořena hlavní. Využívána zůstala až do konce 70. let 20. století pouze velká stodola.
- Vodní mlýn, nazývaný Horní Kleiův mlýn (Obere Klei Mühle), byl vystavěn v nejištěné době podle návrhu neznámého architekta na levém břehu potoka Velká Trasovka (Trasovska Bach) na západním úpatí Kamenného vršku (Bucherberg, 765 m n. m.) asi 950 metrů východně od vsi Radošov (Reschwitz). Mlýn je prvně zachycen na mapě 1. vojenského josefského mapování z let 1764-1768 s názvem Kayser Mühle. Na mapě stabilního katastru vsi Radošov z roku 1841 je Horní Kleiův mlýn se spalnými budovami a dvěma mlýnskými koly. Držitelem mlýna byl tehdy mlynář Karl Kirchberger z Luk. K roku 1930 je uváděn poslední provozovatel Horního Kleiova mlýna čp. 57 s pilou a dvěma mlýnskými koly před rokem 1945 mlynář Josef Fritsch.
- Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva po konci druhé světové války již nebyl mlýn obydlen a provoz ukončen. Opuštěné objekty přestaly být udržovány a postupně chátraly. Následně byla oblast v roce 1953 začleněna do nově vzniklého Vojenského újezdu Hradiště. Krátce poté byla zbořena hlavní mlýnská budova a provozní objekty. Využívána a udržována byla poté snad až někdy do konce sedmdesátých let 20. století pouze velká stodola v západní části areálu zaniklého Horního Kleiova mlýna. Opuštěná stodola se poté proměnila postupně ve zříceninu a celý areál zarostl náletovými dřevinami.
- Areál vodního mlýnu tvořila velká zděná hlavní mlýnská budova z lomového kamene na obdélném půdorysu krytá sedlovou střechou. Severozápadní část objektu zaujímala obytná část, v jihovýchodní byly situovány mlýnské provozy s mlýnicí. K jihovýchodní stěně přiléhala prodloužená zděná lednice z lomového kamene se dvěma mlýnskými koly. Druhé kolo bylo obsluhováno úzkým zděným provozním objektem z lomového kamene na obdélném půdorysu za lednicí, který uzavíral jihovýchodní stranu areálu.
- K roku 1930 je mlýnský provoz se dvěma mlýnskými koly na svrchní vodu uváděn s průtokem 67 l/s, spádem 4,63 metru a výkonem 1,7 kW a průtokem 61 l/s, spádem 4,58 metru a výkonem 1,7 kW. Voda bývala přiváděna od severu z koryta potoka Velká Trasovka v délce 50 metrů mlýnským náhonem, zakončeným podlouhlou úzkou retenční nádrží nad mlýnem, odkud byla vedena betonovými žlaby a dřevěnými vantroky na mlýnská kola.
- Vnitřní dvůr uzavíral na severozápadní straně samostatně stojící zděný objekt patrně kolny z lomového kamene na obdélném půdorysu, krytý sedlovou střechou, který byl postaven kolmo na hlavní mlýnskou budovu. Západně od dvora stávala nad korytem potoka velká omítaná zděná stodola z lomového kamene na obdélném půdorysu, krytá sedlovou střechou.

Ratibořice

- Vodní mlýn byl vybudován na počátku 18. století na levém břehu Ratibořského potoka (List Bach) na severozápadním okraji vsi Březina (Pirk). První písemná zmínka o mlýnu pochází z tereziánského katastru z roku 1748. V polovině 19. století je u mlýna uváděna i pila. Po roce 1945 již nebyl mlýn obydlen a provoz ukončen. Opuštěné objekty přestaly být udržovány a postupně chátraly. Ve 2. polovině 50. let 20. století se následně proměnily ve zříceniny.
- Vodní mlýn byl vybudován patrně na počátku 18. století podle návrhu neznámého architekta na levém břehu Ratibořského potoka (List Bach) na severozápadním okraji vsi Březina (Pirk). První písemná zmínka o mlýnu pochází z tereziánského katastru z roku 1748, kde je uváděn mlýn o jednom kole s valchou. Vodní mlýn je prvně zachycen na mapě 1. vojenského josefského mapování z let 1764-1768. Na mapě stabilního katastru vsi Březina z roku 1841 je jako majitel vodního mlýnu čp. 44 s jedním mlýnským kolem uveden Anton Theml. Jeho manželkou byla Theresia, rozená Höring z Březiny čp. 31. Na mapě 2. vojenského františkovo mapování z roku 1846 je u mlýna uváděna i pila.
- Po smrti Antona Themla, převzal mlýn jeho syn Ferdinand Theml. Jeho manželkou byla Theresia, rozená Blomer z Březiny čp. 2. Mlynářský mistr Ferdinand Theml zemřel dne 13. dubna 1894 ve věku 59 let bez mužského potomka. Jeho dcera Theresia Theml se provdala dne 6. května 1895 za koláře Franze Bachmanna z Radošova čp. 28, který se ujal mlýnského provozu. K roku 1930 je mlýn čp. 44 v Březině uváděn jako vodní mlýn s pilou poháněný dvěma mlýnskými koly. Majitelem mlýna byl tehdy syn Franze Bachmanna, mlynář Josef Anton Bachmann s manželkou Aloisií, rozenou Bachmann z Radošova čp. 28, který následně držel mlýn až do roku 1945.
- Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva po konci druhé světové války již nebyl mlýn obydlen a provoz ukončen. Opuštěné objekty přestaly být udržovány a postupně chátraly. Následně byla oblast začleněna do nově vzniklého vojenského újezdu Hradiště. Již na snímcích vojenského leteckého mapování z roku 1956 měly všechny opuštěné mlýnské objekty poškozené střechy. V následujících letech se následně objekty proměnily ve zříceniny, které postupně zarostly náletovými dřevinami.
- Areál vodního mlýnu tvořila zděná hlavní mlýnská budova na půdorysu písmene „T“, krytá sedlovými střechami. Mlýnské kolo bývalo situováno v lednici v severní části objektu. Severně od hlavní mlýnské budovy byl situován menší objekt patrně pily na úzkém obdélném půdorysu. Při jeho severozápadní straně byla připojena lednice na druhé mlýnské kolo. Voda byla do lednic přiváděna od severu zhruba 400 metrů dlouhým náhonem. Na jeho počátku byl situován rybník a zakončen byl zhruba 50 metrů dlouhou, úzkou retenční nádrží nad mlýnem. K roku 1930 je mlýnský provoz s pilou poháněný dvěma mlýnskými koly na svrchní vodu uváděn s průtokem 81 l/s, spádem 6,08 metru a výkonem 3,2 kW a s průtokem 71 l/s, spádem 5,9 metru a výkonem 2,7 kW. Jižní stranu areálu uzavírala velká obdélná budova. Na západě se nacházel další menší objekt.

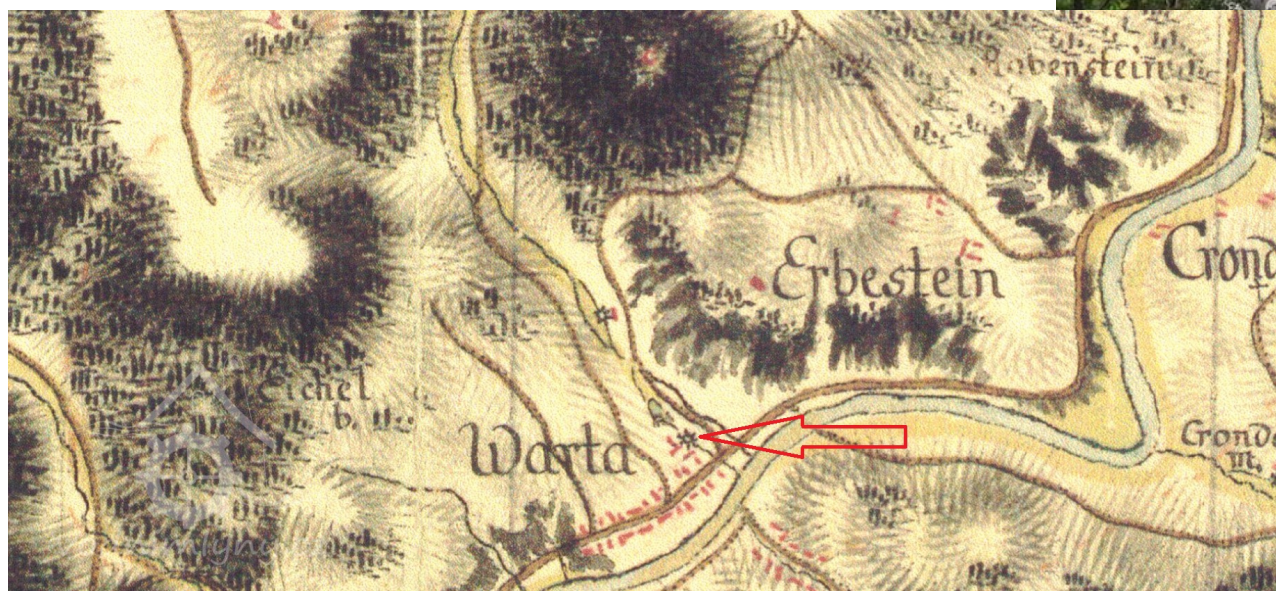
Salajna

- Vodní mlýn v Salajně (Gahmühle) v Dolním Žandově je vodní mlýn v okrese Cheb, který stojí na Šitbořském potoce. Je chráněn jako nemovitá kulturní památka České republiky.
- Vodní mlýn Gahmühle byl spolu s hospodářským dvorem založen v 17. století na břehu Šitbořského potoka uprostřed vsi Salajna. Při přestavbě ve 2. polovině 18. století získal hrázděné štítů. Později vznikla u mlýna pila s katrem. Jedná se o typický chebský uzavřený hrázděný statek franckého typu.
- Mlýnice a dům jsou pod jednou střechou, ale dispozičně oddělené. Budovy jsou jednopatrové, částečně zděné, roubené a hrázděné.
- Voda vedla k mlýnu náhonem. V roce 1930 měl tři vodní kola na svrchní vodu o průtoku 0,05, 0,06 a 0,1 m³/s, spádu 3,6, 3,5 a 3,3 metru a výkonu 2,9 HP.
- Pila a vodní kola zanikly. Z pily se dochoval pouze betonový sokl katru v novém rybníčku před mlýnem, založeném na jejím místě.

Stráž nad Ohří

- Architektonicky pozoruhodný mlýn z I. pol. 19. stol. se zachovalým technologickým vybavením - uměleckým složením. V srpnu 2019 došlo k jeho prohlášení za kulturní památku.
- Poloha vůči obci 425 m severně od kostela sv. Michaela Archanděla ve Stráži nad Ohří, Pekelský potok.

Teleč

- Vodní mlýn, nazývaný Telečský mlýn (Teltscher Mühle), byl vystavěn v neznámé době v údolí na levém břehu Bočovského potoka při cestě do Kozlova asi 450 m západně od vsi Teleč (Teltsch). Po roce 1945 však přestal být mlýn udržován a postupně chátral. Někdy poté proběhla celková demolice všech objektů. V prostoru zaniklého mlýna lze dnes dohledat pouze terénní nerovnosti v místech stržených budov a zanesený mlýnský náhon.
- Vodní mlýn, nazývaný Telečský mlýn (Teltscher Mühle), byl vystavěn v neznámé době v údolí na levém břehu Bočovského potoka (Buchauer Bach, Loh Bach) při cestě do Kozlova asi 450 metrů západně od vsi Teleč (Teltsch). Mlýn je prvně zachycen pod názvem Malý mlýn (Kleine Mühle) na mapě 1. vojenského josefského mapování z let 1764-1768. Na mapě stabilního katastru vsi z roku 1841 je jako držitel Telečského mlýna čp. 45 uveden Josef Glaser. Posledním předválečným majitelem mlýna byl pak Julius Glaser.
- Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva po konci druhé světové války však přestal být mlýn udržován a postupně chátral. Ještě na snímku vojenského leteckého mapování z roku 1952 mají všechny budovy mlýnského areálu střechy. Patrně již krátce poté však proběhla celková demolice všech objektů. V prostoru zaniklého Telečského mlýna porostlým vzrostlými dřevinami lze dnes dohledat pouze terénní nerovnosti v místech stržených budov a zanesený mlýnský náhon.
- Areál vodního mlýnu tvořila hlavní zděná budova obdélného půdorysu krytá sedlovou střechou. Při severozápadní stěně objektu bývala situována mlýnice s jedním kolem na svrchní vodu s hltností 0,121 m³/s, spádem 4,3 metru a výkonem 4,5 koňské síly. Voda byla přiváděna mlýnským náhonem „Mühlbach“, napájeným vodami Bočovského potoka, který byl v prostoru nad mlýnem mírně rozšířen do podoby dlouhé retenční nádrže se stavidlem. Těsně k severovýchodnímu nároží hlavní mlýnské budovy přiléhala menší dřevěná čtvercová budova krytá sedlovou střechou. Areál uzavírala na východní straně dřevěná, v polovině 19. století rozšířená, dvouprostorová budova krytá sedlovými střechami.

Záhořice

- Vodní mlýn, nazývaný Strabovský mlýn (Straba Mühle), byl vystavěn v 15. století na pravém břehu říčky Střely nedaleko rozcestí cest na Žlutice, Kobylé a Kolečov v údolí asi 1,3 km jihozápadně od vsi Záhořice (Sahorz). První zmínka o mlýnu pochází z roku 1484. Podle mapy stabilního katastru vsi Záhořice z roku 1841 měl Strabovský mlýn čp. 17 jedno vodní kolo. V průběhu 2. poloviny 20. století byl mlýn přestavěn rekreační objekty. Areál v soukromém vlastnictví je dnes nepřístupný.
- Vodní mlýn, nazývaný Strabovský mlýn (Straba Mühle), byl vystavěn patrně v 15. století na pravém břehu říčky Střely (Schnella Bach) nedaleko rozcestí cest na Žlutice, Kobylé a Kolečov v údolí asi 1,3 kilometru jihozápadně od vsi Záhořice (Sahorz). První zmínka o zdejším mlýnu pochází z roku 1484. V polovině 17. století byl mlýn nazýván Skabamühle, nebo také Kratzermühle.
- Od roku 1786 byl Strabovský mlýn nově přifařen ke kostelu Povýšení sv. Kříže v Kobylé. Podle zápisu z roku 1812 měl však majitel Strabovského mlýna nadále povinnost dodat každoročně žlutickému faráři 2 $\frac{3}{4}$ korců žita, 2 $\frac{3}{4}$ korců ovsa a 20 krejcarů na sýr, farář mu za to byl povinen odevzdat 16 žejdlíků piva, 1/2 bochníku chleba a 1 talíř sýra. Podle mapy stabilního katastru vsi Záhořice z roku 1841 byl majitelem Strabovského mlýna čp. 17 s jedním vodním kolem mlynář Zimmerhart.
- Na konci 19. století byla těsně za areálem vybudován násep nové železniční trati Rakovník-Bečov nad Teplou. Dne 30. srpna 1904 vypukl u Strabovského mlýna lesní požár, který zničil les na ploše 3 ha. Podle soupisu vodních děl republiky Československé byl v roce 1930 majitelem Strabovského mlýna čp. 17 Edmund Präger. Mlýn měl tehdy tři kola na vrchní vodu se spádem 3,1 metru a výkonem 3,1, 2 a 3 koní. Dne 19. ledna 1932 byla zkolaudována nová silnice z Kobylé na křižovatku nedaleko Strabovského mlýna. Novou silnici v délce 2,35 kilometru vybudoval stavitel Eduard Hausner z Toužimi nákladem 447.548 korun. Původní cesta kolem mlýna tak přestala být využívána pro transitní dopravu. Posledním majitelem Strabovského mlýna čp. 17 před rokem 1945 byl Franz Präger.
- V průběhu druhé poloviny 20. století byl v místech pole u mlýna, kterým původně vedl odtokový kanál mlýnského potoka zpět do říčky Střely, byl vybudován nový velký rybník. Původní mlýn byl zrušen a přeměněn v rekreační objekty. Areál se dnes nachází v soukromém vlastnictví a je nepřístupný.
- Areál bývalého vodního mlýna se třemi vodními koly a hospodářským dvorem tvoří hlavní zděná patrová obytná budova na obdélném půdorysu z druhé poloviny 19. století na západním okraji areálu, krytá sedlovou střechou. Hlavní, severovýchodní pětiosé průčelí budovy je ve středové ose prolomeno hlavním vstupem. Na severní straně areálu je u mlýnského náhonu situována nejstarší, přízemní budova, krytá sedlovou střechou, která ukrývala technické zařízení mlýna s vodními koly. Na východní straně areálu se dnes nachází novodobý zděný přízemní hospodářský objekt, krytý sedlovou střechou. Jihozápadně od něj se nachází malé torzo kamenného zdiva severovýchodního nároží velké zbořené stodoly obdélného půdorysu, uzavírající původně areál na jižní straně.
- K roku 1930 zde byla v provozu tři mlýnská kola na vrchní vodu o spádu 3,1 metru a výkonu 3,1, 2 a 3 koní.

